Cercetări Istorice (serie nouă), XXXII, IAŞI, 2013, p. 369-386

RECENZII ŞI NOTE DE LECTURĂ

Cornelia-Magda Lazarovici, Gheorghe Lazarovici, *Ruginoasa-Dealul Drăghici. Monografie arheologică*, Bibliotheca Archaeologica Moldaviae XX, Editura „Karl A. Romstorfer", Suceava, 2012, 431 p.

Lucrarea semnată de cercetătorii Cornelia-Magda Lazarovici și Gheorghe Lazarovici reprezintă rodul unei munci intense, care cuprinde atât rezultatele cercetărilor proprii efectuate în situl cucutenian de la Ruginoasa-*Dealul Drăghici* (jud. Iași), în perioada 2001-2005 și 2010, cât și datele obținute anterior, prin săpăturile efectuate în 1926 de Hortensia Dumitrescu. Astfel, autorii au făcut efortul de a analiza artefacte aflate astăzi în colecții diferite, la Muzeul de Istorie a Moldovei din Iași (materialele din campaniile 2001-2004), la Centrul Interdisciplinar de Studii Arheoistorice, din cadrul Universității „Al. I. Cuza" din Iași (campaniile 2005, 2010), la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan" din București și la Muzeul de Artă „Ion Irimescu" din Fălticeni (cercetări efectuate în perioada interbelică).

La publicarea monografiei şi-au adus contribuția, alături de autorii mai sus menționați, și Corina Ionescu, Volker Hoeck, Senica Țurcanu, Luminița Bejenaru, Maria Știrbu și Ionela Ionescu, care semnează diferite capitole din lucrare.

Lucrarea este structurată pe unsprezece capitole, fiind deschisă de o *Introducere* (p. 9-11), în care se menționează, pe scurt, condițiile în care au demarat cercetările în cadrul acestui sit şi în încheierea căreia autorii îşi exprimă mulțumirile pentru toți cei care au participat la cercetările arheologice şi au sprijinit apariția monografiei, se trece la prezentarea informațiilor arheologice.

Capitolul I, *Descrierea fizico-geografică* (p. 13-20), este semnat de C.-M. Lazarovici, Gh. Lazarovici și Ionela Ionescu și face o scurtă descriere a mediului geografic actual din zona sitului arheologic, fiind aduse în discuție atât poziționarea geografică a așezării, cât și informații asupra particularităților geologice ale regiunii. De asemenea, în cadrul capitolului ne sunt prezentate și unele informații privitoare la caracteristicile actuale ale solurilor și climei.

Cel de al doilea capitol (p. 21-26), semnat de C.-M. Lazarovici și Gh. Lazarovici prezintă date referitoare la istoricul cercetării stațiunii de la Ruginoasa-*Dealul Drăghici*. Este discutată contribuția Hortensiei Dumitrescu la investigarea acestei așezări și este schițată situația stațiunii și a împrejurimilor în

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

perioada de timp scursă între investigațiile realizate de cercetătoarea bucureșteană (1926) și până în anul 2001, moment în care, datorită unor lucrări de extragere a pietrei care afectau stațiunea cucuteniană, investigațiile arheologice au fost reluate.

Prin metode moderne non-invazive de investigare arheologică, în special a prospecțiunilor magnetice, s-a încercat stabilirea întinderii așezării eneolitice, precum și investigarea sistemului defensiv al acesteia. Cercetările au fost realizate de două echipe diferite, una germană, coordonată de Carsten Mischka, și una română, coordonată de Dorel Micle și Liviu Măruia. Datele acestor investigații sunt cuprinse în cel de al treilea capitol al lucrării (p. 27-39), semnat de C.-M. Lazarovici și Gh. Lazarovici.

Prezentarea investigațiilor arheologice începe cu o *Descriere a săpăturilor și complexelor* descoperite (p. 41-115). După câteva scurte considerații, în cadrul cărora se prezintă tehnica de săpătură, cei doi autori aduc în discuție diferitele complexe de locuire dezvelite, cu unele detalii privind elementele constructive și de mobilier identificate, situația de la Ruginoasa fiind una diferită față de cea existentă în majoritatea stațiunilor cucuteniene. De asemenea, în unele cazuri este prezentat și inventarul arheologic al diferitelor construcții, insistând asupra materialului ceramic.

Situația din teren a impus acordarea unei atenții deosebite sistemului de fortificare al așezării. Astfel, pe parcursul capitolului V (p. 117-148), C.-M. Lazarovici și Gh. Lazarovici analizează problematica fortificării așezării de la Ruginoasa. Sistemul defensiv este unul complex, considerându-se că pentru ridicarea acestuia comunitatea cucuteniană de pe *Dealul Drăghici* a depus un efort considerabil. Pe baza datelor din teren, dar și a experienței acumulate pe alte șantiere arheologice, autorii au încercat şi realizarea unei reconstituiri a sistemului defensiv.

Analiza materialului arheologic descoperit în cadrul săpăturilor debutează cu studierea *Artefactelor din diferite materiale (piatră, os, corn, cupru)* (p. 149-192). Subcapitolul referitor la *Industria litică* (p. 149-171) este semnat de Senica Țurcanu și este structurat în două părți, stabilite pe baza tehnicii de prelucrare: cioplire și șlefuire. Astfel, într-o primă parte sunt discutate piesele litice cioplite, cu unele considerații asupra materiei prime utilizate și câteva aspecte generale referitoare la tehnologie, urmând prezentarea tipologică a materialului, iar în cea de a doua parte sunt tratate piesele litice șlefuite. Pe baza analizelor petrografice efectuate pe un număr de 75 de piese (din totalul de 155 de piese atribuite acestei categorii), este discutată materia primă utilizată pentru realizarea acestora, urmată de prezentarea tipologică a materialului. Următorul subcapitol, semnat de Senica Țurcanu și Luminița Bejenaru analizează *Industria materiilor dure animale* (p. 173-190), fiind prezentate piesele realizate din os, corn, defense de mistreț și cochilii de scoici. S-a

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

urmărit identificarea speciilor utilizate ca surse de materii prime, cu discuții asupra morfologiei și morfometriei, considerații generale asupra paleotehnologiei, încadrarea tipologică a pieselor descoperite în stațiunea de la Ruginoasa și considerații asupra posibilei funcționalități a diferitelor tipuri de artefacte. Ultimul subcapitol este semnat de C.-M. Lazarovici și Gh. Lazarovici și este consacrat *Artefactelor din cupru* (p. 191-192). Sunt descrise și încadrate tipologic două piese provenite din săpăturile Hortensiei Dumitrescu și două piese provenite din cercetările autorilor, cu mențiunea că probe din acestea au fost trimise pentru analize la un laborator din Germania în vederea obținerii mai multor informații privitoare la proveniența materiei prime și la compoziția și caracteristicilor cuprului.

Studiul materialului ceramic (p. 193-289) îi este acordat un spațiu larg în text, capitolul fiind structurat în două părți. Prima dintre acestea, redactată de Corina Ionescu și Volker Hoeck, este dedicată *Mineralogiei și chimismului ceramicii Cucuteni de la Ruginoasa* (p. 193-208). După prezentarea probelor și a metodelor de analiză utilizate, autorii aduc în discuție rezultatele obținute în urma investigațiilor realizate prin microscopie optică, microsondă electronică și a analizelor chimice efectuate, care au oferit o serie de informații privitoare la tehnologia de ardere și la proveniența materiilor prime. Această parte este urmată de o *Analiză a ceramicii* (p. 209-289), realizată de C.-M. Lazarovici și Gh. Lazarovici. În cadrul acestor pagini, într-o primă etapă ne sunt oferite informații detaliate privitoare la tipologia formelor ceramice și la ornamentarea acesteia, urmate de descrierea și analiza evoluției ceramicii. Remarcăm deschiderea autorilor față de oportunitățile oferite de tehnica modernă de calcul, concretizată prin folosirea unei baze de date pentru stocarea și structurarea datelor arheologice oferite de ceramica descoperită în structurile de locuire. Sunt discutate prezența diferitelor categorii ceramice (grosieră, semifină, fină) în bordeie și locuințe, caracteristicile compoziționale ale pastei ceramicii, aspectul exterior al acesteia, precum și culoarea și caracteristicile arderii. O atenție aparte este acordată diferitelor motive decorative prezente pe ceramică. Informațiile oferite în text sunt completate și susținute de numeroase tabele și grafice. În opinia noastră, limitele ilustrației tabelare sunt date însă de dificultatea cu care aceasta este urmărită.

Într-un capitol separat este tratată *Plastica* descoperită în stațiunea de la Ruginoasa (p. 291-359). În acest cadru, pe lângă statuetele antropomorfe și zoomorfe, sunt descrise și diferite alte categorii de descoperiri, precum vasele zoomorfe sau cu protome zoomorfe, piesele de podoabă, mesele-altar sau scăunelele-tronuri. Astfel, sunt discutate diferitele artefacte care, în mod convențional, oferă informații privitoare la viața religioasă a comunității preistorice de la Ruginoasa. Descrierile amănunțite realizate de autori sunt susținute printr-o bogată ilustrație

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

compusă din fotografii și desene ale pieselor provenite din așezarea de la Ruginoasa. Capitolul se încheie cu o serie de considerații privitoare la modul în care era redată fața idolilor antropomorfi în cultura Cucuteni.

Analizarea tuturor categoriilor de descoperiri arheologice este urmată de un capitol dedicat *Încadrării cronologice a așezării* (p. 361-365), în care cercetătorii C.-M. Lazarovici și Gh. Lazarovici demonstrează apartenența așezării de la Ruginoasa subfazei A_3 a culturii Cucuteni și în care se încearcă stabilirea raportului cronologic față alte așezări cucuteniene.

Într-un capitol separat este tratată *Paleofauna și unele aspecte ale economiei animaliere ale comunității de la Ruginoasa* (p. 367-374), secțiune semnată de Maria Știrbu. S-a urmărit determinarea speciilor de animale domestice și sălbatice, studiile indicând o preferință pentru creșterea porcinelor, situație semnalată și în alte așezări cucuteniene, precum cea de la Hoisești, dar și ponderea mai ridicată a resturilor provenite de mamiferele domestice comparativ cu cele provenite de la mamiferele sălbatice. Informațiile din text sunt ilustrate și prin intermediul unor tabele care conțin informații referitoare la repartiția pe specii a materialului analizat și la dimensiunile unor piese osoase provenite de la speciile de mamifere identificate.

Capitolul XI este dedicat *Concluziilor* (p. 375-381). Pe parcursul a șase pagini, autorii prezintă, schematic, particularitățile comunității eneolitice de la Ruginoasa-*Dealul Drăghici*, discutând despre ocupațiile locuitorilor, detaliile arhitecturale ale structurilor de locuire și sistemul de fortificare al așezării, precum și despre diferitele meșteșuguri practicate, dar trasează și câteva probleme care rămân de rezolvat pe parcursul cercetărilor viitoare.

Lucrarea este completată de o listă bibliografică și de un amplu rezumat redactat într-o limbă de circulație internațională, însoțit și de traducerea Listei ilustrației și a Cuprinsului lucrării (p. 395-431), fapt ce ușurează accesul la informație pentru specialiștii de peste hotare.

Trebuie remarcată şi cantitatea ilustrațiilor. Pentru fiecare capitol este disponibilă o bogată ilustrație, inserată în text, fapt ce permite o parcurgere mai ușoară a textului. Din păcate, calitatea ilustrației lasă de dorit, în unele cazuri, deși aproape toate planșele sunt publicate color.

Monografia arheologică prezentată mai sus constituie o lucrare completă, în care autorii au înfățișat rezultatele investigațiilor arheologice întreprinse în situl de la Ruginoasa-*Dealul Drăghici*, apelând atât la metode specifice cercetării arheologice, cât şi la unele elemente de cercetare interdisciplinară.

Loredana SOLCAN

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro